24. 3. 2020

ID: 110860

Akcie

Menšinový akcionář, jemuž při zrušení společnosti s převodem jmění na hlavního akcionáře podle § 220p obch. zák., ve znění účinném do 31. 3. 2008, vznikne škoda v podobě rozdílu mezi vypořádáním zaplaceným hlavním akcionářem, jehož výše byla doložena vadným znaleckým posudkem, a vypořádáním, jež by bylo menšinovým akcionářům vyplaceno na základě správně zpracovaného znaleckého posudku, se může náhrady této škody domáhat postupem podle § 220l obch. zák. proti znalci bez ohledu na to, zda uplatnil i právo na dorovnání proti hlavnímu akcionáři postupem podle § 220k obch. zák. Z povinnosti znalce vykonávat svoji činnost řádně (§ 8 zákona o znalcích a tlumočnících), tj. (mimo jiné) v souladu s (aktuálními a obecně uznávanými) pravidly svého oboru, nelze dovozovat, že při řádném postupu při ocenění podniku dojde každý znalec ke stejnému výsledku. V řadě oborů, oceňování podniků nevyjímaje, lze v souladu s pravidly daného oboru dospět k rozdílným výsledkům, v závislosti na tom, k jakému z konkurujících (obhajitelných) názorů na řešení té které dílčí otázky se konkrétní znalec přikloní. Je-li znalcem zvolené řešení v souladu s aktuálními a obecně uznávanými pravidly daného oboru, pak znalec postupoval při řešení dané (dílčí) otázky řádně, a to bez ohledu na to, zda (taktéž v souladu s aktuálními a obecně uznávanými pravidly daného oboru) lze úspěšně obhájit i řešení jiné (vedoucí k odlišnému výsledku).

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 Cdo 4803/2016-914, ze dne 19.9.2018)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci navrhovatele M. F., zastoupeného JUDr. P.Z., advokátem, se sídlem v P., za účasti 1) F. T., zastoupeného JUDr. M.V., advokátkou, se sídlem v P., a 2) E & Y Valuations s. r. o., se sídlem v P., zastoupené JUDr. H.H., advokátkou, se sídlem v P., o zaplacení 1.000.000 Kč s příslušenstvím, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 77 Cm 193/2008, o dovolání E & Y Valuations s. r. o. proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 5. 2016, č. j. 7 Cmo 614/2014-873, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 5. 2016, č. j. 7 Cmo 614/2014-873, v té části prvního výroku, jíž odvolací soud potvrdil výroky I. a IV. soudu prvního stupně, a ve druhém výroku, jakož i rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 22. 7. 2014, č. j. 77 Cm 193/2008-822, ve výrocích I. a IV., se ruší a věc se vrací v tomto rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 22. 7. 2014, č. j. 77 Cm 193/2008-822, ve znění usnesení ze dne 16. 10. 2014, č. j. 77 Cm 193/2008-827, uložil „druhému žalovanému“ (E & Y Valuations s. r. o.) zaplatit „žalobci“ (navrhovateli) 1.000.000 Kč s úrokem z prodlení a nahradit „žalobci“ náklady řízení ve výši 271.944 Kč (výrok I.), zamítl „žalobu“ ve vztahu k „prvnímu žalovanému“ (F. T., dále též jen „JUDr. F. T.“) a dále částečně – co do úroku z prodlení za období od 22. 5. 2003 do 26. 8. 2008 – i ve vztahu k „druhému žalovanému“ (výrok II.), uložil „žalobci“ zaplatit náklady řízení „prvního žalovaného“ (výrok III.) a uložil „druhému žalovanému“ (výrokem IV.) a „žalobci“ (výrokem V.) nahradit náklady řízení státu.

Soud prvního stupně vyšel z toho, že:
1) Navrhovatel vlastnil 4.250 akcií společnosti PPF investiční holding a. s. (dále jen „společnost PPF“) o jmenovité hodnotě 100 Kč.
2) Valná hromada společnosti PPF rozhodla dne 10. 2. 2003 o zrušení společnosti bez likvidace s

převodem jmění na hlavního akcionáře RAVIN HOLDING a. s. (dále jen „hlavní akcionář“) podle § 220p zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění účinném do 30. 6. 2008 (dále též jen „obch. zák.“).
3) Výše vypořádání v penězích (740 Kč za jednu akcii) byla doložena znaleckým posudkem vypracovaným E & Y Valuations s. r. o. (dále jen „sporný znalecký posudek“).
4) Navrhovatel, maje za to, že přiměřené vypořádání mělo činit 4.226 Kč za jednu akcii, podal návrh na „přezkoumání výše vypořádání v penězích“, který soud zamítl proto, že „žalobce“ se nedomáhal plnění (zaplacení), ale (chybně) určení správné výše vypořádání.
5) Návrhem ze dne 21. 4. 2008 se navrhovatel domáhá po JUDr. F. T. jakožto bývalém členu představenstva společnosti PPF a po E & Y Valuations s. r. o. jakožto znalci, který vypracoval sporný znalecký posudek, náhrady škody podle § 220p odst. 3 a § 220l odst. 1 obch. zák. ve výši 1.000.000 Kč, neboť podle přesvědčení navrhovatele při stanovení výše vypořádání za jednu akcii postupovali „úmyslně nebo nedbale a neodborně“, čímž dospěli k nižší hodnotě vypořádání, než jakou měl navrhovatel obdržet, a způsobili mu tak škodu v podobě rozdílu mezi vyplacenou a správnou výší přiměřeného vypořádání v penězích.
6) Podle znaleckého posudku zpracovaného (soudem ustanoveným) znaleckým ústavem BDO Appraisal services – Znalecký ústav s. r. o. (dále též jen „znalecký ústav BDO“ a „znalecký posudek BDO“) činila hodnota jedné akcie společnosti PPF k rozhodnému dni (1. 9. 2002) 1.931 Kč. Dle znaleckého ústavu BDO ve sporném znaleckém posudku použitá „základní metoda NAV, tj. metoda přecenění čistého obchodního jmění, byla (…) zvolena co do svého základního principu v souladu s oceňovatelskou praxí a byla (…) odůvodněna charakteristikou holdingových společností“. Znalecký ústav BDO se však „neztotožnil se zvoleným přístupem v rámci některých dílčích kroků, zejména pokud jde o ocenění obchodního podílu ve společnosti CESPO B. V.“ V důsledku toho pak dovodil, že „ocenění investice v CESPO B. V. použité E & Y Valuations s. r. o. nemohly plně posoudit zjevný výnosový potenciál, který je dán cca 20% podílem na vlastním kapitálu společnosti Česká pojišťovna a. s.“. Podle názoru znaleckého ústavu BDO měla být investice v České pojišťovně a. s. oceněna výnosovou metodou (dále též „metoda DCF“), a to i přes absenci finančního plánu zpracovaného managementem, neboť z dostupných údajů bylo možné „provést projekce budoucího vývoje České pojišťovny a. s. s ohledem na současný i očekávaný vývoj relevantního trhu“. Proto znalecký ústav BDO ocenil investici v CESPO B. V. částkou 6.042.214.000 Kč, oproti ocenění provedenému E & Y Valuations s. r. o. ve výši 1.832.468.000 Kč, v důsledku čehož se zvýšilo i přiměřené vypořádání o 1.192 Kč až 1.213 Kč.

Soud prvního stupně – vycházeje z toho, že zákon „nepodmiňuje možnost uplatnění práva na náhradu škody předchozím řádným uplatněním práva na přezkoumání výše vypořádání v penězích“ – považoval za „zcela nepodstatné“, že navrhovatel „nebyl v řízení vedeném u zdejšího soudu pod sp. zn. 54 Cm 63/2003 z důvodu špatné formulace petitu úspěšný“. Náhrady škody podle § 220p odst. 3 a § 220l odst. 1 obch. zák. se může podle soudu akcionář domáhat bez ohledu na to, zda a s jakým úspěchem uplatnil právo na dorovnání podle § 220p a § 220k obch. zák. Úspěch v řízení o dorovnání by mohl mít vliv pouze na výši škody, nikoliv však pro „vznik nároku samotného“.

Znalecký posudek BDO soud prvního stupně hodnotil jako „věrohodný a vnitřně nerozporný“, maje za to, že znalecký ústav BDO vyvrátil i všechny námitky vznášené E & Y Valuations s. r. o. Věcnou správnost znaleckých závěrů soud neposuzoval.

S ohledem na závěry znaleckého posudku BDO soud prvního stupně uzavřel, že znalecký ústav E & Y Valuations s. r. o. pochybil, když řádně neocenil podíl ve společnosti CESPO B. V., která měla „cca 20% podíl na vlastním kapitálu společnosti Česká pojišťovna a. s.“, a porušil tak povinnost řádně vykonávat znaleckou činnost stanovenou v § 8 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění účinném do 31. 12. 2011. Proto odpovídá podle § 220p odst. 3, § 220l odst. 1 a § 373 a násl. obch. zák. za škodu, která v důsledku jeho pochybení vznikla navrhovateli.

V rozsahu, v němž směřoval vůči JUDr. F. T., soud prvního stupně návrh zamítl, uzavíraje, že navrhovatel „netvrdil ani neprokázal skutečnosti, které by mohly vést k závěru, že při převzetí jmění hlavním akcionářem“ JUDr. F. T. „porušil nějakou konkrétní právní povinnost“.

Vrchní soud v Praze ve výroku označeným rozsudkem rozhodnutí soudu prvního stupně k odvolání navrhovatele a znaleckého ústavu E & Y Valuations s. r. o. v napadených výrocích I., IV. a V. potvrdil (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

Jde-li o výtku E & Y Valuations s. r. o., že soud prvního stupně „do svých skutkových zjištění a právních závěrů nepojal, co se týče naplnění podmínek liberačních, obsah“ sporného znaleckého posudku, „a to zejména v částech, kde druhý žalovaný odůvodňuje volbu metody pro ocenění aktiva drženého cílovou společností – akcií České pojišťovny a. s.“, odvolací soud konstatoval, že obsahem sporného znaleckého posudku se zabýval soudem ustanovený znalec, který se s některými závěry v něm obsaženými neztotožnil.

Soudu nepřísluší řešení odborných otázek, při svém rozhodování vychází ze závěrů, které učinily osoby, které jsou oprávněny takové závěry učinit“. Soud prvního stupně postupoval podle odvolacího soudu správně, zadal-li „k vypracování znalecký posudek s úkolem posoudit, zda druhý žalovaný postupoval správně při stanovení spravedlivé hodnoty jedné akcie“ společnosti PPF a vycházel-li z tohoto posudku „co se týče zjišťování, zda druhý žalovaný prokázal, že jednal s péčí řádného hospodáře“.

Znalecký ústav BDO své závěry logicky a srozumitelně odůvodnil a vypořádal se s veškerými námitkami, proto je dle odvolacího soudu nedůvodná výtka
E & Y Valuations s. r. o., že soud vycházel toliko z jediného důkazu (znaleckého posudku BDO). S důkazy, které E & Y Valuations s. r. o. navrhoval k prokázání svých tvrzení, se seznámil soudem ustanovený znalec, jenž je zohlednil ve svém posudku.

Závěrem odvolací soud odkázal na rozsudek soudu prvního stupně, který považoval za správný a s nímž se ztotožnil.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal znalecký ústav E & Y Valuations s. r. o. dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), maje za to, že napadené rozhodnutí spočívá na vyřešení otázky výkladu § 8 zákona o znalcích a tlumočnících a § 220p odst. 3 ve spojení s § 220l odst. 1 obch. zák. „co do naplnění liberační podmínky formulované jako jednání s péčí řádného hospodáře“, a otázky „subsidiarity nároku na náhradu škody v poměru nároku na plnění (§ 220l v poměru k § 220k obch. zák.) a příčinné souvislosti“, a dále otázky tzv. opomenutých důkazů. První otázku dosud dovolací soud neřešil, druhá otázka má být podle dovolatele vyřešena jinak, než jak učinil Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2706/2012, a třetí otázku pak soudy posoudily v rozporu s ustálenou judikaturou Nejvyššího i Ústavního soudu.

Dovolatel poukazuje na to, že podle názoru soudů nižších stupňů měl porušit své povinnosti znalce pouze tím, že (údajně) zvolil nesprávnou metodu pro ocenění dílčího aktiva společnosti PPF. Tento názor soudy přijaly na základě jediného důkazu – znaleckého posudku BDO – aniž by provedly a hodnotily důkazy, jež dovolatel označil k prokázání „správnosti, ověřitelnosti a vnitřní věcné i ekonomické logiky“ sporného znaleckého posudku a dále k tomu, že jako znalec postupoval při ocenění akcií cílové společnosti i jí držených aktiv zodpovědně, nestranně a s péčí řádného hospodáře. Současně soudy pominuly i skutečnost, že ve sporném znaleckém posudku výslovně vysvětlil, proč při ocenění akciového podílu v České pojišťovně a. s. nepoužil metodu DCF.

Dovolatelem předložené důkazy, zejména pak dva znalecké posudky zpracované znalci RSM

TACOMA a. s. a Ing. Zdeňkem Tůmou, vyvracejí závěry znaleckého posudku BDO co do volby metody DCF pro ocenění podílu drženého společností PPF prostřednictvím společnosti CESPO B. V. v České pojišťovně a. s., dokazují „neobhajitelnost a nelogičnost“ finančního plánu České pojišťovny a. s., který si znalecký ústav BDO vytvořil pro účely vypracování posudku, jakož i nesprávnost jím stanoveného ocenění hodnoty akcií společnosti PPF. Přesto, že jde o zásadní důkazy pro posouzení toho, zda dovolatel porušil své povinnosti znalce, soud prvního stupně ani odvolací soud tyto důkazy neprovedly a ani nevysvětlily, proč je provádět nebudou. Tím se odchýlily od dovolatelem citovaných rozhodnutí Nejvyššího i Ústavního soudu, jde-li o tzv. opomenuté důkazy.

Dovolatel poukazuje na závěry usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2012, sp. zn. 29 Cdo 2214/2010, a rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. 25 Cdo 3491/2012, a dovozuje, že pouhá skutečnost, že jiný znalec má na volbu oceňovací metody odlišný názor než dovolatel, nemůže sama o sobě vést k závěru o porušení povinností dovolatele coby znalce. Podstatné je, jak „logická jsou odůvodnění porovnávaných znaleckých posudků“. Porušení povinností znalce je dáno pouze tehdy, jedná-li nedbale, např. neověří-li si věcné podklady pro zpracování posudku. Jde-li o použitou metodu ocenění, je znalec povinen zvolenou metodu logicky odůvodnit a vypořádat se s otázkou aplikace jiných v úvahu připadajících metod. Skutečnost, že se znalci mohou v názoru na vhodnost určité metody lišit, neznamená, že odlišný názor je porušením povinností znalce. Opačný názor přijatý soudy nižších stupňů považuje dovolatel za nesprávný.

Jde-li o vztah § 220l odst. 1 a § 220k obch. zák., má dovolatel za to, že nárok na dorovnání má vždy přednost před nárokem na náhradu škody. Kdyby navrhovatel řádně uplatnil nárok na dorovnání vůči hlavnímu akcionáři, škoda by mu nevznikla. I kdyby mu tedy vznikla finanční újma, stalo by se tak nikoliv v důsledku jednání dovolatele, ale v důsledku vlastního opomenutí navrhovatele. Nárok na náhradu škody podle § 220l obch. zák. by měl pouze tehdy, kdyby se nemohl z objektivních důvodů domoci nároku na dorovnání.

Dovolatel navrhuje, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Navrhovatel navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání odmítl. Důkazy předkládané dovolatelem nebyly relevantní a lze je považovat za nadbytečné, neboť k prokázání „žalobou“ uplatněného nároku postačoval důkaz znaleckým posudkem BDO. Podle navrhovatele není důvod, aby soud „do nekonečna prováděl důkazy dalšími a dalšími posudky předkládanými žalovanou stranou“. Navrhovatel současně poukazuje na to, že postup podle § 127a o. s. ř. umožňuje straně sporu, aby si vybrala znalce, který jí bude vyhovovat, a současně aby jím vypracovaný posudek nepředložila, nebude-li jí vyhovovat. Proto považuje za správné, že soudy na posudky předložené dovolatelem nespoléhaly a vycházely z posudku vypracovaného soudem ustanoveným znalcem.

Nejvyšší soud předesílá, že rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. 12. 2013) se podává z článku II bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a dále z části první, článku II bodu 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. k řešení otázky výkladu § 220p, § 220l a § 220k obch. zák., v judikatuře Nejvyššího soudu dosud (v souvislostech otevřených v dovolání) neřešené.

S ohledem na dobu vypracování sporného znaleckého posudku, jakož i datum, kdy valná hromada společnosti PPF rozhodla o zrušení společnosti s převodem jmění na hlavního akcionáře, jsou pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodná níže uvedená ustanovení obchodního zákoníku ve znění

účinném do 31. 3. 2003.

Podle § 220p obch. zák. valná hromada může rozhodnout, že se společnost zrušuje bez likvidace a že jmění zaniklé společnosti převezme jeden akcionář, jestliže je tento akcionář majitelem akcií, jejichž jmenovitá hodnota přesahuje 90 % základního kapitálu (dále jen "hlavní akcionář"). Vlastní akcie v majetku společnosti se pro účely výpočtu této podmínky rozdělí mezi akcionáře v poměru jmenovitých hodnot jejich akcií (odstavec první). Hlavní akcionář je povinen poskytnout ostatním akcionářům přiměřené vypořádání v penězích. Výše vypořádání v penězích musí být doložena posudkem znalce. Ustanovení § 59 odst. 3 se použije pro jmenování a odměňování znalce obdobně (odstavec druhý). Není-li dále stanoveno jinak, použijí se na zrušení akciové společnosti s převodem jmění na akcionáře přiměřeně ustanovení § 220a odst. 1 až 4, 7 až 11, § 220b, 220d, § 220e odst. 1 první věty a odst. 2 až 4 s výjimkou ustanovení o přistoupení akcionářů ke stanovám nástupnické společnosti, § 220g odst. 7, § 220h, 220j a 220l (odstavec třetí). Na místo smlouvy o fúzi se vyhotovuje smlouva o převzetí jmění hlavním akcionářem (dále jen "smlouva o převzetí"), která musí být uzavřena mezi společností a hlavním akcionářem. Místo výměnného poměru akcií a lhůty při jejich výměně se ve smlouvě o převzetí uvádí výše a lhůta vypořádání v penězích. Tato lhůta nesmí být delší než dva měsíce ode dne zápisu převodu jmění do obchodního rejstříku. Ustanovení § 220k odst. 1, 5 a 7 platí přiměřeně. Ve smlouvě o převzetí musí být menšinoví akcionáři upozorněni na to, že mají právo na vypořádání v penězích a právo žádat o přezkoumání výše vypořádání v penězích, s tím, že toto právo mají, i když na valné hromadě budou hlasovat pro smlouvu o převzetí, a že je mohou uplatnit ve lhůtě dvou měsíců ode dne, kdy se zápis převodu jmění do obchodního rejstříku stane účinným vůči třetím osobám (odstavec čtvrtý).

Podle § 220k obch. zák. není-li výměnný poměr akcií spolu s případnými doplatky uvedený ve smlouvě o fúzi přiměřený, má každý z akcionářů zúčastněné společnosti vůči nástupnické společnosti právo na dorovnání v penězích (dále jen "právo na dorovnání"). Ustanovení § 220a odst. 5 o maximální výši doplatků se nepoužije. Smlouva o fúzi může určit, že se o přezkoumání výměnného poměru akcií a určení výše dorovnání v penězích bude rozhodovat v rozhodčím řízení (odstavec první). Soudní rozhodnutí, kterým se akcionáři přiznává právo na dorovnání, je pro nástupnickou společnost co do základu přiznaného práva závazné i vůči ostatním akcionářům (odstavec pátý). Má-li akcionář právo na dorovnání, úročí se dlužná částka úrokem ve výši dvojnásobku diskontní sazby České národní banky platné ke dni zápisu sloučení do obchodního rejstříku ode dne, v němž bylo sloučení zapsáno do obchodního rejstříku (odstavec sedmý).

Podle § 220l odst. 1 obch. zák. členové představenstva a dozorčí rady zúčastněných společností a znalec nebo znalci pro fúzi, kteří zpracovali znaleckou zprávu pro tyto společnosti, odpovídají společně a nerozdílně za škodu, která vznikla porušením jejich povinností při sloučení zúčastněné společnosti jejím akcionářům nebo věřitelům podle § 373 až 386. Člen představenstva nebo dozorčí rady anebo znalec se zprostí odpovědnosti, jestliže prokáže, že jednal s péčí řádného hospodáře. Ustanovení § 194 odst. 5 poslední věty se nepoužije. Ustanovení § 66 odst. 8 až 11 zde platí obdobně (odstavec první). Soudní rozhodnutí, jímž se přiznává právo na náhradu škody podle odstavce 1, je pro odpovědné osoby co do základu přiznaného práva závazné i vůči ostatním oprávněným osobám podle odstavce 1 (odstavec druhý). Právo na náhradu škody podle odstavce 1 se promlčuje ve lhůtě pěti let ode dne, kdy se zápis sloučení do obchodního rejstříku stal účinným vůči třetím osobám (odstavec třetí).

1) K souběhu nároku na náhradu škody podle § 220l obch. zák. a nároku na dorovnání podle § 220k obch. zák.

Institut zrušení akciové společnosti s převodem jmění na (hlavního) akcionáře (tzv. nepravý squeeze out) umožňuje hlavnímu akcionáři, aby ostatní (menšinové) akcionáře zbavil jejich účasti ve společnosti náhradou za peněžité protiplnění (vypořádání v penězích), jehož výši musí doložit (pro

tyto účely zpracovaným) znaleckým posudkem.

Přiměřené vypořádání v penězích sice zpravidla (v případě společností, jejichž akcie nebyly přijaty k obchodování na regulovaném trhu) vychází z hodnoty podniku společnosti stanovené znalcem, přičemž výše vypořádání připadající na akcii se určí jako podíl na hodnotě podniku společnosti, odpovídající podílu (jmenovité hodnoty) akcie na základním kapitálu společnosti, nicméně při jeho určení je nutné přihlédnout i k dalším v úvahu přicházejícím okolnostem tak, aby zaplacené vypořádání bylo spravedlivé.

Nepovažuje-li některý z menšinových akcionářů vyplacené vypořádání za přiměřené (spravedlivé), může se obrátit na soud s návrhem na dorovnání podle § 220k obch. zák. Soud v tomto řízení posuzuje přiměřenost (spravedlnost) zaplaceného vypořádání, přičemž zpravidla ustanoví znalce, který přezkoumá posudek, jímž doložil hlavní akcionář přiměřenost vypořádání, a určí hodnotu podniku společnosti k rozhodnému dni. Současně soud přihlédne ke všem v úvahu přicházejícím okolnostem tak, aby celkové vypořádání v penězích (tedy částka vyplacená hlavním akcionářem zvýšená o případné dorovnání podle § 220k obch. zák.) bylo spravedlivé, tj. odpovídalo hodnotě investice vlastněné menšinovým akcionářem, o niž byl v důsledku tzv. nepravého squeeze out připraven.

V podrobnostech srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2018, sp. zn. 29 Cdo 2025/2016.

Z výše uvedeného je zjevné, že účelem znaleckého posudku, jímž hlavní akcionář dokládá přiměřenost vypořádání v penězích, je zabezpečit, aby vypořádání v penězích co nejvíce odpovídalo požadavku spravedlnosti, tedy aby se menšinovým akcionářům dostala za jejich akcie částka odpovídající hodnotě jejich investice. Jakkoliv hodnota podniku určená znalcem není (nemusí být) jediným kritériem, na jehož základě se stanoví přiměřené vypořádání (srov. v podrobnostech shora citované usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 2025/2016 či obdobně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2018, sp. zn. 29 Cdo 3024/2016), jde beze sporu o zásadní (klíčové) kritérium pro stanovení výše přiměřeného vypořádání v penězích.

Určí-li znalec v důsledku svého pochybení hodnotu podniku společnosti nižší, než by (při řádně provedeném ocenění) měla být, ovlivní to negativně i výši vypořádání, jež hlavní akcionář menšinovým akcionářům vyplatí. Rozdíl mezi částkou, kterou hlavní akcionář vyplatí na základě vadného znaleckého posudku, a částkou, kterou by hlavní akcionář vyplatil na základě řádně vypracovaného znaleckého posudku, pak představuje škodu, která vznikla menšinovým akcionářům v důsledku nesprávně vypracovaného znaleckého posudku.

Ustanovení § 220l obch. zák., jež se podle § 220p odst. 3 obch. zák. použije i v případě zrušení akciové společnosti s převodem jmění na (hlavního) akcionáře, výslovně upravuje odpovědnost znalce za takovou škodu, resp. povinnost znalce k její náhradě.

Jak dovolatel přiléhavě zdůrazňuje, primárně nese povinnost „odškodnit“ menšinové akcionáře za zbavení jejich investice (akcií, o něž přicházejí) hlavní akcionář, jenž tuto investici ve svém důsledku (v podobě jmění zrušované společnosti) získává. Proto mu svědčí povinnost poskytnout menšinovým akcionářům vypořádání v penězích, jehož spravedlnost (přiměřenost) může být přezkoumána (k návrhu některého z vytěsněných akcionářů) v řízení o dorovnání podle § 220k obch. zák.

Taktéž lze dovolateli přisvědčit, že je-li menšinový akcionář v řízení dle § 220k obch. zák. úspěšný a získá-li od hlavního akcionáře dorovnání odpovídající rozdílu mezi částkou, která mu byla vyplacena hlavním akcionářem podle § 220p odst. 1 obch. zák. na základě nesprávně zpracovaného znaleckého posudku, a částkou, která odpovídá požadavku na spravedlnost vyrovnání, je škoda způsobená nesprávným znaleckým posudkem, k jejíž náhradě je znalec povinen dle § 220l obch. zák., sanována

(a nárok na její náhradu zanikne).

Je proto třeba posoudit, zda při konkurenci nároků na dorovnání podle § 220k obch. zák. (proti hlavnímu akcionáři) a na náhradu škody podle § 220l obch. zák. (proti znalci) musí menšinový akcionář nejprve uplatnit své právo na dorovnání vůči hlavnímu akcionáři a teprve tehdy, nedomůže-li se svého práva, se smí obrátit s nárokem na náhradu škody vůči znalci. Jinak řečeno, zda předpokladem práva na náhradu škody (v podobě výše popsané) vůči znalci je (neúspěšné) uplatnění práva na dorovnání vůči hlavnímu akcionáři.

Nejvyšší soud se již obdobnou situací zabýval, a to při konkurenci nároku na náhradu škody vůči jedné osobě a nároku na bezdůvodné obohacení vůči osobě jiné. V rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia (dále jen „velký senát“) ze dne 9. 12. 2015, sp. zn. 31 Cdo 2307/2013, posuzoval souběh dvou závazkových vztahů, jež vznikly v důsledku zaplacení neplatně sjednané smluvní pokuty, a to vztahu z odpovědnosti za škodu (povinnosti k náhradě škody) mezi poškozeným a škůdcem, který vznik újmy zapříčinil, aniž sám získal peněžní prostředky, a vztahu z odpovědnosti za bezdůvodné obohacení, v jehož rámci má poškozený (ochuzený) právo na vydání bezdůvodného obohacení od osoby odlišné od škůdce, jejíž majetkový stav se přijetím plnění zvětšil. V citovaném rozhodnutí velký senát uzavřel, že „jsou-li splněny předpoklady vzniku obou těchto nároků, je poškozený oprávněn vyžadovat plnění od kteréhokoliv subjektu, případně i od obou (všech), samozřejmě s tím, že se mu celkově může dostat pouze té částky, o kterou přišel; v rozsahu plnění jednoho povinného subjektu zaniká nárok oprávněného (věřitele) i vůči druhému povinnému (tzv. falešná solidarita). Okolnost, že je tu více osob, kterým podle různých ustanovení zákona vznikla či mohla vzniknout současně závazková povinnost, není důvodem, který by vylučoval povinnost škůdce nahradit škodu, tj. újmu v majetkové sféře poškozeného. Případná existence nároku poškozeného na vydání bezdůvodného obohacení od toho, kdo jej získal, nezbavuje poškozeného práva požadovat náhradu škody od osoby, která naplnila předpoklady odpovědnosti za škodu, způsobenou odčerpáním peněz ve prospěch obohaceného, ani nepodmiňuje vznik či úspěšnost nároku na náhradu škody uplatněním nároku na vydání bezdůvodného obohacení.“

Získá-li hlavní akcionář jmění zrušené společnosti za vypořádání, jehož výše neodpovídá (v důsledku vadného znaleckého posudku, jímž výši vypořádání dokládá) požadavku spravedlnosti, získá majetkovou hodnotu, aniž za ni poskytne odpovídající (zákonem požadované) plnění, tedy ve svém důsledku se (v rozporu se zákonem) obohatí na úkor menšinových akcionářů.

Zákon poskytuje menšinovým akcionářům (kteří jsou své investice zbaveni často proti své vůli a kteří nemají reálnou možnost, jak hlavnímu akcionáři zabránit v realizaci jeho práva upraveného v § 220p obch. zák.) k nápravě tohoto stavu jak právo na dorovnání podle § 220k obch. zák., tak i právo na náhradu škody podle § 220l obch. zák. Stejně jako v případě posuzovaném velkým senátem ve shora citovaném rozhodnutí i zde platí, že povinnost znalce k náhradě jím způsobené škody není vyloučena jen tím, že zde existuje povinnost jiné osoby – hlavního akcionáře – zaplatit menšinovým akcionářům přiměřené vyrovnání, že ji hlavní akcionář (dosud) částečně nesplnil a že menšinový akcionář své právo na dorovnání vůči hlavnímu akcionáři (řádně) neuplatnil.

Jinak řečeno, nelze dovozovat, že neuplatní-li menšinový akcionář právo na dorovnání postupem podle § 220k obch. zák., je příčinou újmy (v podobě nižšího než spravedlivého vypořádání) právě tato skutečnost, a nikoliv (již) i vadný znalecký posudek.

Nebýt vadného znaleckého posudku, škoda (v podobě výše popsané) by menšinovým akcionářům nevznikla. Současně není pochyb o tom, že základním účelem znaleckého posudku podle § 220p odst. 1 obch. zák. je právě takové škodě zabránit, tedy zabezpečit, že vypořádání poskytované hlavním akcionářem bude co nejvíce odpovídat požadavku spravedlnosti. Byť ne všechny okolnosti mohou být zohledněny při určení hodnoty podniku (srov. judikaturu citovanou výše), je právě hodnota podniku

stanovená znaleckým posudkem zpravidla klíčovým kritériem pro určení výše vypořádání. Znalci vyhotovujícímu posudek pro účely zrušení akciové společnosti s převodem jmění na (hlavního) akcionáře je tato skutečnost známa; musí tudíž i předvídat, že poruší-li své povinnosti znalce a nezpracuje-li posudek řádně, může menšinovým akcionářům vzniknout škoda v podobě výše popsané.

Nejvyšší soud proto uzavírá, že vznikne-li menšinovému akcionáři škoda v podobě rozdílu mezi vypořádáním zaplaceným hlavním akcionářem, jehož výše byla doložena vadným znaleckým posudkem, a vypořádáním, jež by bylo menšinovým akcionářům vyplaceno na základě správně zpracovaného znaleckého posudku, může se náhrady této škody domáhat postupem podle § 220l obch. zák. proti znalci bez ohledu na to, zda uplatnil i právo na dorovnání proti hlavnímu akcionáři postupem podle § 220k obch. zák.

To platí bez zřetele k tomu, že pro menšinového akcionáře je zpravidla výhodnější uplatnit právo na dorovnání podle § 220k obch. zák., neboť ve výši dorovnání lze zohlednit i další okolnosti než jen hodnotu podniku společnosti (srov. judikaturu citovanou výše).

Zbývá dodat, že nahradí-li znalec tuto škodu vzniklou menšinovému akcionáři, plní sice vlastní povinnost k náhradě škody, nicméně ve svém důsledku poskytuje menšinovému akcionáři plnění, které byl ze zákona povinen poskytnout hlavní akcionář v podobě přiměřeného vypořádání v penězích, přičemž nejpozději plněním znalce (nezanikl-li již dříve např. v důsledku marného uplynutí lhůty k podání návrhu – § 220k odst. 4 obch. zák.) zaniká v odpovídající výši nárok menšinového akcionáře na dorovnání. Současně nelze přehlížet, že to je právě hlavní akcionář, který získal jmění zrušené společnosti, aniž by za to zaplatil odpovídající protiplnění v zákonem určené výši (přiměřené vypořádání v penězích), tudíž který se ve svém důsledku obohatil na úkor menšinových akcionářů. Spravedlivému vypořádání vztahů mezi menšinovým akcionářem, hlavním akcionářem a znalcem proto odpovídá (obdobně jako ve věci posuzované velkým senátem), aby za analogické aplikace § 454 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, hlavní akcionář nahradil znalci to, co znalec (byť plnil vlastní povinnost k náhradě škody) zaplatil menšinovému akcionáři „místo“ hlavního akcionáře.

2) K výkladu § 220l odst. 1 obch. zák.

Jakkoliv je třeba při posuzování spravedlnosti (přiměřenosti) vypořádání přihlédnout i k dalším v úvahu přicházejícím okolnostem, vychází se při určení výše přiměřeného vypořádání zpravidla z (tržní) hodnoty podniku společnosti a základem pro určení přiměřeného vypořádání je pak alikvotní podíl na této tržní hodnotě připadající na jednu akcii.

Určení hodnoty podniku společnosti vyžaduje odborné znalosti; proto zákon ukládá, aby hlavní akcionář doložil výši vypořádání znaleckým posudkem. Z řečeného se podává, že (jak ostatně Nejvyšší soud zdůraznil již výše) účelem znaleckého posudku, jímž hlavní akcionář dokládá přiměřenost vypořádání v penězích, je zabezpečit, aby vypořádání v penězích co nejvíce odpovídalo požadavku spravedlnosti, tedy aby se menšinovým akcionářům dostala za jejich akcie částka odpovídající hodnotě jejich investice.

Součástí znaleckého posouzení je i volba metod ocenění, a to s ohledem na poměry konkrétní společnosti. Paušálně (bez dalšího) přitom není možné určit, která z metod připadajících v úvahu je (obecně) pro stanovení hodnoty podniku vhodná. Znalec proto musí jím učiněnou volbu určité metody či určitých metod ocenění řádně odůvodnit (srov. v aktuální judikatuře usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2018, sp. zn. 29 Cdo 4568/2016, a rozhodnutí v něm citovaná).

Znalec je povinen svoji činnost vykonávat řádně (§ 8 zákona o znalcích a tlumočnících), tj. (mimo jiné) v souladu s (aktuálními a obecně uznávanými) pravidly svého oboru. Řečené však neznamená,

že při řádném postupu při ocenění podniku dojde každý znalec ke stejnému výsledku. Nelze přehlížet, že v řadě oborů, oceňování podniků nevyjímaje, lze v souladu s pravidly daného oboru dospět k rozdílným výsledkům, v závislosti na tom, k jakému z konkurujících (obhajitelných) názorů na řešení té které dílčí otázky se konkrétní znalec přikloní. Je-li znalcem zvolené řešení v souladu s aktuálními a obecně uznávanými pravidly daného oboru, pak znalec postupoval při řešení dané (dílčí) otázky řádně, a to bez ohledu na to, zda (taktéž v souladu s aktuálními a obecně uznávanými pravidly daného oboru) lze úspěšně obhájit i řešení jiné (vedoucí k odlišnému výsledku).

Postupoval-li znalec při vyhotovení znaleckého posudku, jímž hlavní akcionář doložil přiměřenost vypořádání v penězích podle § 220p odst. 1 obch. zák., v souladu s aktuálními a obecně uznávanými pravidly oboru oceňování podniků, neporušil svoji povinnost vykonávat znaleckou činnost řádně, a to bez ohledu na to, zda podle názoru jiného znalce byla hodnota podniku společnosti k rozhodnému dni odlišná (např. proto, že k jejímu určení měla být využita jiná metoda ocenění). V případě sporu tíží důkazní břemeno o tom, že postupoval řádně, znalce (§ 220l odst. 1 věta druhá obch. zák.).

V projednávané věci se soudy nižších stupňů spokojily s tím, že jimi ustanovený znalecký ústav měl na metodu ocenění dílčího aktiva společnosti PPF odlišný názor, v důsledku čehož dospěl k odlišné (vyšší) hodnotě podniku společnosti PPF. Nezabývaly-li se však tím, zda z pohledu aktuálních a obecně uznávaných pravidel oboru oceňování podniků lze obhájit i přístup zvolený (ve sporném znaleckém posudku) dovolatelem (jenž k tomu označoval i důkazy, jimiž se soudy nijak nezabývaly), nelze zatím uzavřít, zda dovolatel porušil své povinnosti při zpracování znaleckého posudku pro účely postupu podle § 220p obch. zák. Právní posouzení učiněné odvolacím soudem je proto neúplné, a tudíž i nesprávné.

Nejvyšší soud proto, aniž se pro nadbytečnost zabýval vytýkanou vadou řízení v podobě tzv. opomenutých důkazů, rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. v napadeném rozsahu zrušil. Protože důvody, pro které nemohlo obstát rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud (v odpovídajícím rozsahu) i jej a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

V projednávané věci jde o řízení podle § 9 odst. 3 písm. w) o. s. ř. Tato řízení jsou přitom výslovně vypočtena v ustanovení § 200e o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2013 (jež se s ohledem na datum zahájení řízení použije v projednávané věci – srov. článek II, bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony), a jde tudíž o tzv. řízení nesporná (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2018, sp. zn. 29 Cdo 3814/2016). V těchto řízeních se rozhoduje usnesením (§ 200e odst. 3 in fine o. s. ř.).

Skutečnost, že soud nižšího stupně rozhodl o věci samé rozsudkem (ačkoliv měl rozhodnout usnesením), nezbavuje soud vyššího stupně povinnosti rozhodnout o opravném prostředku proti takovému rozhodnutí (o odvolání nebo o dovolání) usnesením. To, že soud rozhodl jinou – kvalitativně vyšší, leč v rozporu s procesním předpisem zvolenou – formou rozhodnutí, je vadou řízení, která nemohla mít vliv na správnost rozhodnutí (srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 1999, sp. zn. 20 Cdo 1574/99). Proto Nejvyšší soud i v této věci rozhodl o dovolání usnesením (§ 243b ve spojení s § 223 o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Územní plán
- Základní vzdělávání (exkluzivně pro předplatitele)
- Žalobní argumentace (exkluzivně pro předplatitele)
- Zastavení exekuce
- Majetková podstata (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody zaměstnancem
- Náklady řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Zajištění dluhu (exkluzivně pro předplatitele)
- Způsobilost být účastníkem řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody